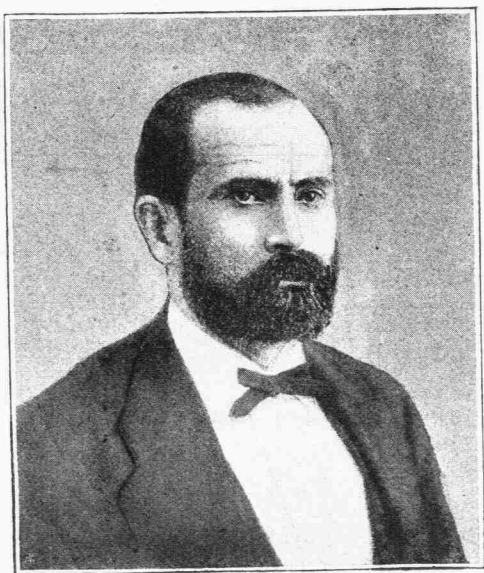

E. Lavíacos

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Εὐάγγελος Σανόπουλος ὑπῆλξεν ἀναντιρρήτως διακεκριμένην προσωπικότης ἐν τε τῷ ἐπιστημονικῷ καὶ τῷ δικαστικῷ παρ' ἡμῖν κόσμῳ. Γεννηθεὶς τῷ 1834 ἐν Ἀργεὶ ἐκ γονέων πτωχῶν διήνυσε τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν Ναυπλίῳ ἀριστεύων πάντοτε καὶ ἐπισπώμενος τὸν θαυμασμόν τῶν διδασκάλων. Ἀλλὰ στερούμενος ἀπολύτως τῶν μέσων πρὸς ἐξακολούθησιν καὶ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδῶν, καίπερ ὑπὸ ἱερῷ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν παιδείαν διαφλεγόμενος ἔρωτος, ἠναγκάσθη νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ τινα ἔτη ὡς γραφεὺς καὶ ὑπογραμματεὺς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ Ἐφετείου, οὕτω δὲ ἀποταμιεύσας δι' αὐστηρᾶς καὶ παραδειγματικῆς οἰκονομίας ποσὸν τι ἐπαρκὲς διὰ τὰς πρώτας δαπάνας τῆς εἰς Ἀθήνας μεταβάσεώς του, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ χωρὶς νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος παρὰ δικαστικοῖς γραφεῖσι πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν, κατώρθωσε νὰ ἀναγορευθῇ διδάκτωρ τῷ 1862 μὲ τὸν βαθμὸν Ἀριστα. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ δικαστικὸν στάδιον ὑπηρέτησεν εὐόρκως τὸ Κράτος ὡς ἀντεισαγγελεὺς, πρωτοδίκης, πρόεδρος πρωτοδικῶν, ἐφέτης, πρόεδρος ἐφετῶν καὶ τέλος ὡς νομικὸς σύμβουλος μέχρι τοῦ 1888, ἴδτε δεινὴ νόσος κλονίσασα τὴν σιδηρᾶν ὑγίαν καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐνεργητικότητά τοῦ πολυτίμου ἀνδρὸς εἵμαρτο νὰ ἀπορφανίσῃ τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐνὸς τῶν ἐπιζηλοτέρων αὐτῆς σεμνωμάτων. Διότι ἀληθῶς ὁ Σανόπουλος ἦτο ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων χαρακτήρων, οὓς θερμαίνει καὶ ἐπιρρωνύει θέλγησις χαλυβδίνῃ, ἀρετὴ ἀλίγυστος, ἐργασία πεφωτισμένη καὶ ἀφοσίωσις εἰλικρινὴς πρὸς τὸ καθῆκον. Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν δικαστικὸν αὐτοῦ βίον, καίπερ ἐξελεχθέντα ἐν μέσῳ τῆς μισαγωγίας πολιτικῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις τὰ πάντα παρ' ἡμῖν παραλύει καὶ νοθεύει, οὔτε σκιά κἄν μομφῆς ἢ ὑπονοίας ἠγέρθη ποτὲ περὶ τοῦ ἀνδρός, μολονότι τὸ ἀδέκαστον καὶ ἡ ἀμείλικτος αὐτοῦ αὐστηρότης ἐδημιούργει κατ' ἀνάγκην δυσαρεσκείας περὶ αὐτόν. Ἐξ ἐναντίας δὲ διὰ τῆς ὑπερόχου ἰκανότητος καὶ τῆς ἀνεπιλήπτου δικαστικῆς ὑπηρεσίας ἐπεβάλλετο εἰς τὴν συνείδησιν καὶ ἐκείνων ἀκόμη ὅσοι τυχὸν ἐφθόνουν ἢ ἐπωφθαλμίων τὴν ἐξοχὸν περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος καὶ ὡς οἰκο-

γενειάρχης ἐπετέλεσεν εὐλαβῶς τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον, ἂν καὶ ἡ ἀχαριστία, ὡς συνήθως, κατεπείκρανε τὰς ἡμέρας αὐτοῦ. Δι' αὐστηρᾶς φειδοῦς καὶ οἰκονομίας ἡδυνήθη νὰ συντελέσῃ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τεσσάρων ἀνυπάνδρων ἀδελφῶν, συγχρόνως δὲ ἰδίοις ἀναλώμασι νὰ σπουδάσῃ καὶ δύο αὐτοῦ ἀδελφούς, τὸν μὲν φαρμακοποιὸν ἐν Ἀργεῖ, τὸν δ' ἕτερον γραμματέα ἑλλην. Προξενείου Ἡ Κυβέρνησις, ἐκτιμῶσα τὰς πολλαπλᾶς ἀρετὰς καὶ τὰς σημαντικὰς δικαστικὰς ὑπηρεσίας τοῦ Σαντοπούλου ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν ἀργυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος τῷ 1875, τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τῷ 1883 καὶ τὸν Σταυρὸν τῶν Ταξιάρχων τῷ 1886. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1885, νυμφευθεὶς τὴν ἐκ Καλαβρυτῶν κ. Ἀγγελικὴν Τσιριγώτου, ἐξ ὀλβιος ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ γαλήνῃ τῆς οἰκογενειακῆς τοῦ ἐστίας, συγκεντρῶν πᾶσαν εὐτυχίαν εἰς τὴν προσφιλεῖ του σύζυγον καὶ τὸ λατρευτόν του τέκνον, ὁπότε τὴν 18ην Φεβρουαρίου τοῦ 1890, καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβιβρώσκοντος αὐτὸν νοσήματος ἀπέθανε, καταλιπὼν πένθος βαρὺ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, μνήμην ἄφθιτον καὶ ἀγαθὴν, καὶ δυσαναπλήρωτον κενὸν ἐν τῇ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους.

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήτου Ἐλπιδοφόρου Λαδοπούλου, συνδέεται στενότερα πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἱστορίαν τοῦ συνοικισμοῦ, τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς Σύρου ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν, διότι ὁ Λαδόπουλος ὑπῆρξεν εἰς τῶν πρώτων θεμελιωτῶν αὐτῆς, νοῦς καὶ δυνάμεις δημιουργικῇ, ἀφιερωθείσα ὑπὲρ τῆς ὠραίας νήσου τῶν Κυκλάδων.

Γεννηθεὶς τῷ 1815 ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκ πατρὸς Ἀθανασίου Λαδοπούλου, ἐνὸς τῶν προϋχόντων τῆς ἐλληνικωτάτης ἐκείνης πόλεως, κατέφυγεν εἰς Σύρον μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, ἅμα ἐκραγείσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως, φεύγων τὰ δεινὰ τῆς τουρκικῆς θηριωδίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, δεκαπενταέτης εἰσέτι, ἀπῆλθεν εἰς Παρίσιους, ἀφοῦ πρότερον κατηρτίσθη εἰς τὰς πρώτας ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν Σύρῳ, ἐκεῖ δὲ ἐν τῇ μητροπόλει τῶν φώτων ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐγένετο πτυχιούχος αὐτῆς. Κατέγινε δὲ συγχρόνως, ἐξ ἀκατανίκητου ἔρωτος ἐλκόμενος, καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀστρονομίας, ἥς τὰς ἑκτοτε διαφόρους ἀνακαλύψεις καὶ προόδους παρηκολούθει

μετ' ἐνδιαφέροντος ἀπαραιμώτου καὶ μέχρις ἐσχάτων ἔτι, ἂν καὶ ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν περιλημμένην Σύρον δὲν ἔπαυσεν ἀσχολούμενος εἰς πρακτικὰς καὶ θετικὰς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ προαγωγῆς τῆς θετῆς αὐτοῦ πατρίδος. Μολονότι δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἐκεῖνα δυσχερῆ ἔτη τῆς ἐθνικῆς ἀποκταστάσεως ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ περιθλεπτον θέσιν, ἅτε ἐκ τῶν εὐαρίθμων τότε ἐπιστημόνων, εὐμοιρῶν ἐξόχου παιδείας καὶ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, οὐχ ἦττον δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν προσφιλῆ αὐτῷ Ἑρμούπολιν, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς μοχθῶν καὶ μεριμνῶν μετ' ἀφοσιώσεως καὶ μοναδικῆς ἀφιλοκερδείας ὑπὲρ τῆς ἐμπορικῆς προόδου τῆς νήσου. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ἤρκεϊτο παρέχων μόνον τὰ κεφάλαια τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἀδρῶς διαθέτων τὴν ἰδίαν περιουσίαν ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς καὶ βιομηχανικῆς προαγωγῆς τῆς Σύρου. Οὕτως ὑπῆρξεν εἰς τῶν παραγόντων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας, ἐν τῷ ἰδρυτικῷ τῆς ὁποιᾶς συμβολαίῳ τὸ ὄνομά του φέρεται οὐ μόνον ὡς ἰδρυτοῦ, συνεισενεγκόντος τὰ ἴδια αὐτοῦ κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ ὡς πληροεξουσίου πολλῶν ἄλλων, κεφαλαιούχων, οὓς παρώρμα πρὸς τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν κοινωφελὲς ἐγχείρημα. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρίας μέχρις ἐσχάτων διετέλεσε καὶ σύμβουλος αὐτῆς ἐκ τῶν χρηστοτέρων καὶ ἀφιλοκερδестέων. ἐνίστε δὲ καὶ διευθυντῆς τοῦ ἔργου. Ὁ Ἐλπίδοφόρος Λαδόπουλος ἐκ τῶν ἀρχαίων δημοτῶν τοῦ ὅμιου Σύρου, ἅτε ἐγγραφεὶς ὡς τοιοῦτος τῷ 1834, ἐτιμήθη αἰείποτε ὑπὸ τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ ἐκλεγείς δημοτικὸς σύμβουλος πολλάκις καὶ χρηματίσας ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἐμποροδικῆς καὶ πρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου. Ἀλλὰ τὸ κύριον ἐπάγγελμα, ἐρ' ᾧ διέπρεψε καὶ δι' οὗ εὐεργέτησεν αἰείποτε τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Σύρου, ἦν τὸ τραπεζιτικόν. Ἀπολαύων ἀμερίστου ὑπολήψεως καὶ ἐμπιστοσύνης παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκαῖς ἀγοραῖς, οὐ μόνον ἀπεδείχθη ἄξιος αὐτῆς, ἀμεμπτος καὶ ἀκριβὴς εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς συναλλαγὰς του, τιμῶν οὕτω ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμπέδωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐντοπίου ἐμπορίου ἐξάνη αἰείποτε πρόθυμος, διαθέτων μέγала ποσὰ ἐκάστοτε εἰς πᾶσαν ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχειρήσιν. ἦν ἐθεώρει συντελεστικὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου. Πλὴν αὐτῶν δὲ ἀφειδῶς ἐδαπάνα καὶ ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν, ἐρ' ᾧ καὶ εὐεργέτης τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων καὶ τοῦ ἐν ἄνω Σύρῳ Γαλλικοῦ Νοσοκομείου εἶχεν ἀνακηρυχθῆ.

Συνδεθείς διὰ γάμου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀειμνήτου διδασκάλου τῆς Σύρου Ἑμμ. Μαγκάκη, οὗ τὴν θυγατέρα Ἀννέ-
ταν ἐνυμφεύθη πρὸ τριακονταετίας, ὑπῆρξε χρηστὸς καὶ ἐνάρετος
οἰκογενειάρχης μορφώσας ἀγαθὰ τέκνα διακεκριμένην θέσιν ἐν τῇ
κοινωνίᾳ Σύρου κατέχοντα. Καταβλήθεις τὸν παρελθόντα Ἰου-
νιον ὑπὸ δεινῆς νόσου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Σύρῳ καταλιπὼν
μνήμην ἀφθιτον καὶ ὄνομα ἐπίζηλον.

Τοιοῦτος διὰ γενικῶν γραμμῶν ὁ ἀειμνήστος Ἐλπιδοφόρος
Λαδόπουλος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀπώλειαν βαθέως συνησθάνθη καὶ
πανδημῶς ἐπένθησεν ἡ κοινωνία Σύρου, ἧς ὑπῆρξε στήριγμα
κραταῖον καὶ ἀγλὰν σέμνωμα.

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΑΡΤΣΩΚΗΣ

Ο Λουδοβίκος Ἰγνάτιος Μαρτσώκης, οὗ τὴν ἀπώλειαν βα-
θέως συνησθάνθη καὶ ἔκλαυσεν ἡ Ζάκυνθος, ἡ θετὴ αὐτοῦ προσφι-
λῆς πατρὶς, ὑπῆρξε μία τῶν προνομιοῦχων ἐκείνων ἰδιοφυῶν, εἰ,
ὡς ἡ φύσις ἐπιδείκνυται ἀληθῶς ἀφειδῆς προικίζουσα αὐτὰς διὰ
σπανίων θησαυρῶν καρδίας καὶ πνεύματος. Ἐλκων τὸ γένος ἐξ
ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ἰταλίας ἐγεννήθη ἐν Βονω-
νίᾳ τῷ 1804 καὶ ἠτύχησε νὰ καλλιεργήσῃ τὴν δημιουργικὴν
καὶ καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ διὰ
τῆς συγχρωτίσεως περικλεῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθηγητῶν
καὶ φιλολόγων, τοῦ Παύλου Κώστα, τοῦ Μόντη, τοῦ Περτικάρη
καὶ ἄλλων.

Μεῖραξ ἔτι, μήπω δεκαεξαέτης, ἐγένετο ἐπὶ τοσοῦτον ἐγκρα-
τῆς τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ τοιαύτης πολυμα-
θείας καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως ἡμοίρει, μεταφράζων ἐκ
τοῦ προχείρου τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Ἱτίον Λίβιον, γινώσκων ἀπὸ
μνήμης τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα χωρία τοῦ Βιργιλίου καὶ σχεδὸν
ὁλόκληρον τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου, κάτοχος τῆς διαλεκτικῆς καὶ
ῥητορικῆς, γράφων ἀπταιστώως ἐν τε τῷ πεζῷ καὶ τῷ ἐμμέτρῳ
λόγῳ, ὥστε ἐπέσπασε τὸν θαυμασμὸν τῶν κορυφαίων τῆς Ἰτα-
λίας συγχρόνων φιλολόγων καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Βονωνίᾳ
Φελσινείου Ἀκαδημίας, σχῶν τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ παρακαθῇ
ἐν ἡλικίᾳ τοσοῦτον νεαρᾷ, παρὰ τῷ Στρώκη, τῷ Κώστᾳ, τῷ
Μαρχέττῃ καὶ ἄλλοις δισσήμεϊς προσώποις. Ὁ Μαρτσώκης ἔκλι-
νεν ἀπὸ φύσεως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας. Ἀλλ' ὑπέικων
εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιδοθῇ εἰς
τὴν νομικὴν, ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν ἡλικίᾳ μόλις δεκαεν-
νέα ἐτῶν. Ψυχὴ, ὡς εἶκος, μεγάλη καὶ φλογερὰ, διαχαιομένη ὑπὸ

τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἱεροῦ ἔρωτος, καὶ ὀνειροπολῶν νὰ ἴδῃ αὐτὴν μίαν καὶ ἰσχυράν, ἀπαλλαστομένην τοῦ ξένου ζυγοῦ, μετέσχεν ὁ Μαρτσώκης τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1831 ἐπραγείσης ἐν Βονωνίᾳ ἀτελεσφόρου καὶ ἀνεπιτυχοῦς ἐπαναστάσεως, διὸ ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς παπικῆς ἐξουσίας, ἀναλαβούσης καὶ πάλιν τὰς ἡνίκας τοῦ ἰταλικοῦ κράτους, καὶ ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπη τὸ ἔδαφος τῆς Ἰταλίας καὶ, τῇ προτροπῇ τοῦ Ζακυνθίου Ἰωάννου Κοκκίνου, κατέφυγεν εἰς τὴν ὠραίαν καὶ φιλόξενον νῆσον τοῦ Ἰονίου. Διὰ τοιούτων κεφαλαίων εὐρείας καὶ μοναδικῆς μαθήσεως κατηρτισμένος ὁ ἀείμνηστος Μαρτσώκης, ἦν ἐξωρᾶίζε χαρακτήρ εὐθύς, ἥθος μειλίχιον καὶ λεπτότης πνεύματος ἀριστοκρατικῆ, ἐπόμενον ἦτο ἅμα ἀφικόμενος καὶ ἐγκαταστὰς εἰς Ζάκυνθον, νὰ καταλάβῃ περιφανῇ θέσιν καὶ νὰ ἐφελκύτῃ τὴν ἀγάπην, τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ζακυνθίων, μεθ' ὧν τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμῆσεως καὶ συμπαθείας ἐπέρρωσε καὶ καθηγίασεν ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίνας, ἀδελφῆς τοῦ κόμητος Κ. Μεσαλλᾶ, ἐξ ἧς ἔσχε χρησιμώτατα καὶ ἄξια τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος τέκνα, διακεκριμένην κατέχοντα θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ζακύνθου καὶ τῇ συγχρόνῳ ἐλληνικῇ φιλολογίᾳ. Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Μαρτσώκης ἐγένετο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς δημοτικώτατος. Ἐδίδασκε τὴν νεολαίαν αὐτῆς οὐ μόνον τὴν πάτριον γραμματολογίαν τὴν λατινικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, ἀλλὰ καὶ ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, οὕτω δὲ τὸν οἶκον αὐτοῦ εἶχε καταστήσῃ εἶδος μικροῦ Πανεπιστημίου, ἐνθα τρεῖς ὅλαι γενεαὶ ἐγκλουχθήσαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν καὶ ἔτυχον μορφώσεως ἀλληλοδιδάδωχα. Ἰδιαιτέρως καὶ ἐξαιρετικῆς εὐνοίας ἀπῆλκυεν ὁ Μαρτσώκης παρὰ τοῦ τελευταίου Ἀρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων Στόρκας, ὅστις ἀποτυχὼν ἐνεκα τῶν συνήθων ῥαδιουργιῶν, νὰ διορίσῃ αὐτὸν καθηγητὴν ἐν τῷ Λυκείῳ Κερκύρας, τὸν κατέστησε τοιοῦτον ἐν τῷ τῆς Ζακύνθου, βραδύτερον δὲ καὶ διευθυντὴν.

Λυπούμεθα ὅτι τὰ στενὰ ὧδε τοῦ *Ἡμερολογίου* ὅρια δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ ἐξείκονίσωμεν λεπτομερῶς τὸν βίον τοῦ ἀειμνήστου Μαρτσώκη, οὗ ἀμυδρὰν καὶ διὰ γενικῶν γραμμῶν εἰκόνα χαράττομεν ὧδε, καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαρίμειλλον ὑπόδειγμα φιλοπονίας, μελέτης, ἐνεργητικότητος, ἀρετῆς καὶ ἀγάπης πρὸς ὅ,τι ὠραῖον καὶ εὐγενές, οὗ ζῶτα ἐνσάρκωσις ὑπῆρξεν ἐν παντί. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ζάκυνθος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μαρτσώκη ἀπεστερήθη ἀγαπητοτάτου σεμνώματος, ἐφ' ᾧ καὶ εἰλικρινῶς ἐθρήνησε τὸν θάνατόν του ἐπισυμβάντα τὴν 23 Ὀκτωβρίου τοῦ 1890.

ΤΟΝ βίον τοῦ ἀειμνήστου κλεινοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ ἡδυστοῦ καὶ σοφοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους, τοῦ γλαφυροῦ καὶ ἐμβριθοῦς συγγραφέως, οὗ τὰ ἔργα προώρισται νὰ διαφωτίζωσιν ἐπὶ γενεὰς γενεῶν τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, θὰ ᾔτο ἐντελῶς ἀγνώστον νὰ περιχλίσωμεν εἰς τὰς στενὰς καὶ μεμετρημένας ᾧδε σελίδας τοῦ *Ἡμερολογίου*, οὗ τόμοι ὁλόκληροι θ' ἀπητοῦντο ἴσως πρὸς ἐπαρκῆ ἐξεικόνισιν τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ περικλεοῦς Ἑλληνος ἱστορικοῦ. Διό, καταλείποντες εἰς ἄλλους πολλῶν κρείττονας καὶ ἀρμοδιωτέρους τοιαύτην ἐκτενῆ μελέτην περὶ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, περιοριζόμεθα εἰς τὰς βραχείας ᾧδε βιογραφικὰς σημειώσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἐγεννήθη τῷ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ του Δημήτριος, τραπεζίτης, καταγόμενος ἐκ Γόρτυνος, ἅμα ὡς ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μεθ' ἑνὸς τῶν υἱῶν καὶ τινων συγγενῶν. Ἡ μήτηρ τοῦ ἱστορικοῦ κατέφυγε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Πέτρου ἐν Ὀδησσῷ, ἔνθα ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐξεπαιδεύθησαν ἐν τῷ λυκείῳ Ρισελιέ, ἔνθα ἐφοίτων καὶ ἄλλοι Ἑλληνόπαιδες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ραγκαβῆς.

Κατὰ τὸ 1828 κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἐμαθήτευσεν δὲ ἐν τῷ Κεντρικῷ Σχολείῳ τῆς Αἰγίνης ὑπὸ διδασκάλον τὸν Γεννάδιον, οὗτινος διετέλει οἰκότροφος. Ἐν Αἰγίνῃ διέμενε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου. Εἶτα μετέβη εἰς Ναύπλιον, πρωτεύουσαν τότε ὅπου ἀποκατεστάσθη, διορισθεὶς ἐπὶ Νάυπλιον, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ὑπουργοῦντος τοῦ Σχινᾶ. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη, διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας παρηκολούθησεν αὐτὴν καὶ μετέφρασεν εἰς τὸ Γαλλικὸν τὰ πρακτικὰ τῆς ὅλης δίκης. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1848, ἀνελθὼν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ παρέδρου, ἰσοδυναμοῦντος πρὸς τμηματάρχην. Ἀλλ' ἀπελύθη τῆς θέσεώς του κατ' ἀκολουθίαν τοῦ περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων νόμου.

Βραδύτερον μετατεθείσης τῆς πρωτεύουσας εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ Γυμνάσιον ὑπὸ Γυμνασιάρχην τὸν Γεννάδιον. Τῷ 1851 κατέλαβε τὴν ἑδραν ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τῷ 1855 προήχθη εἰς τακτικόν. Ἀξίον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ᾔτο ὁ ἀρχαιότατος τῶν ἐπιζώντων ὑπαλλήλων. Παρασημοφορηθεὶς τῷ 1854, ἐγένετο κατόπιν ἀνώτερος Ταξιάρχης.

Τῷ 1882, μετὰ τὴν προσάρτησιν, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Τρι-

κούπη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως κανονίσῃ τὸ ζήτημα τῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὑπαγωγῆς τοῦ κλήρου τῶν προσαρτηθεισῶν ἐπαρχιῶν.

Ἀπέθανε τὴν 14 Ἀπριλίου τοῦ 1891, καταβληθεὶς ἐκ τοῦ γήρατος καὶ τῆς θλίψεως. Μέχρις ἐσχάτων διετήρει ἀκμαίως τὰς αἰσθήσεις. Στιγμὰς τινὰς πρὶν ἐκπνεύσῃ ὠμίλει πρὸς τὸν γαμβρόν του κ. Ἰατρίδην περὶ τοῦ μεγάλειου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς πεποιθήσεώς του εἰς τὸ εὐρὺ καὶ μέγα μέλλον αὐτοῦ.

Ὁ μόνος ἐπιζῶν αὐτῷ συγγενὴς εἶνε ἡ ἐν Γενεύῃ ἀδελφή του. Λουκία Μινιέ. Ὁ Παπαρρηγόπουλος κατέλειπε ἡμιτελῆ τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ὁποίων ἡσχολεῖτο.

ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ

○ Λουκάς Παπαϊωάννου δὲν ἦν ἐκ τῶν κοινῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες οὐδὲν τῇ ἐπιστήμῃ εἰσφέρουσι βαδίζοντες τὴν ἑκπαλαί ὑπ' ἄλλων χαραχθεῖσαν ὁδόν. ἦν, τουναντίον, ἔξοχος νοῦς καὶ ἐμβριθὴς ἐπιστήμων μεγάλας τῇ ἐπιστήμῃ παρασχὼν ὑπηρεσίας. Δικαίως λοιπὸν ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀνδρὸς ἑθεωρήθη ὡς δυσεπανόρθωτον δυστύχημα διότι, ὡς ὀρθῶς εἶπεν ἐν τῷ ἐπικηδείῳ λόγῳ του ὁ ρέκτης κοσμητὴρ τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς κ. Π. Κυριακός, «ζῶμεν εἰς χρόνους, καθ' οὓς ὁ θάνατος ἀνδρὸς τοιοῦτον καταλείπει κενὸν δυσαναπλήρωτον, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ, ἀληθέστερον δὲ εἰπεῖν καθ' ἅσας τὴν Ἀνατολήν.»

Ὁ Λ. Παπαϊωάννου ὡς καθηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς ἐμόρφωσε τὸν κλάδον τοῦτον παρ' ἡμῖν, τὰς στενάς καὶ δυσβάτους τρίβους τῆς διδασκαλίας εἰς λεωφόρους εὐσκίους καὶ τὰς ἐρεπωμένας αὐτῆς καλύβας εἰς μέγαρα μεταβαλὼν. Κατ' ὥρθως κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῶν ὀκτὼ ἐτῶν καθ' ἃ διετελέετε καθηγητὴς, οὐ μόνον τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος ν' ἀνυψώσῃ εἰς τὸ ἐμπρέπον αὐτῇ σημεῖον, οὐ μόνον τέλειον Ἀνατομεῖον μετὰ πλήρους Ἱστολογικοῦ ἐργαστηρίου νὰ ἰδρύσῃ, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότατον τρίτομον σύγγραμμα Ἀνατομικῆς μεθ' Ἱστολογίας καὶ Ἐμβρυολογίας νὰ ἐκδώσῃ. Οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ καθηγηταί, οἱ ἐπιστήμονες πάντες καὶ οἱ προσφιλεῖς αὐτῷ σπουδασταὶ ἐθαύμαζον τοῦ ἀνδρὸς τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν μέγιστον αὐτοθυσίαν ὑπέρμετρον αὐτοῦ ζῆλον. Αὐτοθυσίας ναι! Ὁ Λ. Παπαϊωάννου ἔπεισε θῆμα τῆς ἐπιστήμης. Διερχόμενος πολλὰς καθ' ἡμέραν ὥρας ἐν τῷ Ἀνατομείῳ εἴτε διδάσκων, εἴτε χειραγωγῶν τοὺς ἐπὶ πτωμάτων ἀσκουμένους φοιτητάς, εἴτε μελε-

τῶν, ἐμολύνθη ἐν τῇ νοσηρᾷ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ ὁ πλήρης ὑγείας ἐκείνος ἀνὴρ κατεβλήθη τέλος καὶ ἔπεσε. Πλὴν ἔπεσε μετὰ καρτερίας! Τοιοῦτο τέλος ἐπέκλωτεν αὐτῷ ἡ εἰμαρμένη!

Ὡς ἄνθρωπος καὶ ὦ οἰκογενειάρχης ὁ Λουκάς Παπαϊωάννου ἦν πρότυπον ἀγαθοῦ, εἰλικρινοῦς, προσηνοῦς, μελιχίου ἀνδρός. Δὲν προτιθέμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ οὐδὲ στέφανον ἐγκωμίων νὰ πλέξωμεν αὐτῷ. Οἷος ἦν ὁ ἀνὴρ μαρτυρεῖ εὐγλώττως ἡ θλίψις ἡ καταλαβούσα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς ἀναστραφέντας ἢ ὅπως ὀήποτε γνωρίσαντας αὐτόν.

Ὅσοι ἠκολούθησαν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν του, οἱ ἅμουςοι μάρτυρες τοῦ πολυμόχθου καὶ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἔργου, ἐκείνοι μόνοι δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν ὅποῖον κενὸν κατέλιπεν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐπιστήμην ἡ ἀπώλεια τοῦ πολυτίμου ἀνδρός.

ΟΘΩΝ ΣΩΝΙΕΡΟΣ

ΠΟΛΥΤΙΜΟΥ καὶ συμπαθοῦς προσωπικότητος ἀπεστερήθη κατὰ τὸ ἀποιχόμενον ἔτος τὸ Β. Ναυτικὸν καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη Μεστὸν δράσεως καὶ ζωῆς, ἀφιερωμένης εἰς τῆς ὑπηρεσίας τὴν εὖροκον ἐκπλήρωσιν καὶ τῆς ἐπιστήμης τὴν θεραπείαν, ὑπέκυψεν ὁ ἀρχίατρος Ὁθῶν Σωνιέρος ὑπὸ τὸ πλῆγμα ὀξείας καὶ ἀδοκήτου νοσήματος, κατασυντρίψαντος ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὁργανισμόν χαλύβδινον καὶ μεστὸν ἐνεργείας.

Ὁ ἀειμνήστos ἀρχίατρος, τοῦ ὁποίου τὴν πρόωρον καταστροφήν ἐθρήνησεν ἐν συντριβῇ τὸ ἑλληνικὸν Ναυτικὸν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, ὑπῆρξε γόνος εὐκλεοῦς γαλατικῆς οἰκογενείας. Ὁ θεῖος αὐτοῦ κατατάσσεται ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν ναυτικῶν ἡρώων τοῦ ἐνδόξου ἔθνους. Ὁ πάππος του κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀποκαταστάς ἐν Κερκύρᾳ ἐνυμφεύθη Ἑλληνίδα, αὐτόθι δὲ ἐγεννήθη καὶ ὁ πατήρ του ἀειμνήστου ἀρχιάτρου. Ὁ πατήρ Σωνιέρος εἶνε γνωστὸς ἐκ τῶν πρώτων στρατιωτῶν τοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον πρώτου τακτικοῦ ἐν Ἑλλάδι στρατεύματος, ὅστις καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξέλεξεν αὐτόν ὡς ὑπασπιστήν. Ἐκτοτε αἱ πλεισταὶ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα μάχαι εἶδον τὸν Σωνιέρον γενναῖον καὶ εὐγενῆ ἀγωνιστήν. Τὸ ἔθνος τιμῆσαν τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἀπένειμεν αὐτῷ τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστράτηγου.

Ὁ Ὁθῶν Σωνιέρος ἐγεννήθη ἐν Κορώνῃ τῇ 12 Ἀπριλίου

1835. Διακούσας τὰς ἐγκυκλίους οὗτοῦ σπουδᾶς ἐν Ἀθήναις, εἶτα δὲ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ συνεχιζὼν εὐγενεῖς στρατιωτικὰς παραδόσεις κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, ὡς δόκιμος ἰατρός τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1862. Περί τὰ πέντε ἔτη εὐδοκίμως ὑπηρετήσας ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν στρατῷ μετετέθη ὡς ἀνθυπίατρος εἰς τὸ ὑγειονομικὸν σῶμα τοῦ Β. Ναυτικοῦ τῷ 1867, ἔκτοτε δὲ εὐδοκίμως διῆλθε πάσας τὰς βαθμολογικὰς κλίμακας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιάτρου, εἰς ὃν ἐπ' ἐσχάτων προήχθη.

Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὁθωνος Σωνιέρου εἰς τὸ Β. Ναυτικὸν εἶνε ἄπειροι καὶ πανθομολογούμεναι. Διὰ τοῦ ἀόκνου αὐτοῦ ζήλου, τῆς εὐφυΐας καὶ μορφώσεως αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ὑγειονομικοῦ κλάδου τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου μέχρις ἐσχάτων δὲν ἔπαυσε μοχθῶν. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἰδρυτὴς τοῦ πρώτου ἐν Πειραιεὶ Ναυτικοῦ Νοσοκομείου, ὅπερ ἐκ τοῦ μηδενὸς κατήρτισε βαθμηδὸν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οἱ ἐπιστημονικοὶ κλάδοι τοῦ Β. Ναυτικοῦ εὐρίσκοντο ἐν νηπιώδει καταστάσει, ὃ δὲ καταρτισμὸς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἐπουσιωδестέρων ζητημάτων. Ὁ ἀείμνηστος Σωνιέρος κατὰ πασῶν τούτων τῶν προλήψεων ἐρωσμένως ἠγωνίσθη μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων του πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ θελγύτρου τοῦ εὐεργετικωτάτου καὶ σπουδαιωτάτου τούτου κλάδου, κατορθώσας νὰ πλουτίσῃ τὸν στόλον καὶ τὸ Νοσοκομεῖον διὰ πληρεστάτων χειρουργικῶν συλλογῶν καὶ καταρτίσῃ μετὰ τοῦ μόνου τότε φαρμακοποιοῦ κ. Δρίτσα φαρμακαποθήκην πληρεστάτην καὶ πλουσίαν, προσενεγκοῦσαν πλείστας ὅσας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Β. Ναυτικόν. Καὶ μέχρις ἐσχάτων δὲ δὲν ἔπαυτε φροντίζων ὑπὲρ αὐξήσεως καὶ τελείου καταρτισμοῦ τοῦ ὑγειονομικοῦ κλάδου καὶ τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ περιωπὴν.

Τὰς ὑπηρεσίας ταύτας καὶ τὴν ἱκανότητά αὐτοῦ ἐκτιμῶν καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρὸν τῆς θαλαμηγοῦ αὐτοῦ «Ἀμφιτρίτης» ἔνθα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας, ἀπένειμε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, ὃν ἐπαξίως ἔφερε μετὰ τοῦ Δανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ Παράσημου.

Ὡς ἐπιστήμων ὁ Ὁθων Σωνιέρος, ἐπὶ μακρὸν ἐξασκήσας τὸ φιλανθρωπικὸν αὐτοῦ ἔργον ἐν Πειραιεὶ, διεκρίθη ἀείποτε ἐπὶ παραδειγματικῷ ζήλῳ, παρακολουθῶν μετὰ νεανικοῦ ζήλου τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης καὶ μάλιστα ἐν τῇ χειρουργικῇ, καταρτισθεὶς ἐκ τῶν δοκιμωτάτων χειρουργῶν. Ἄλλ' ὅτι ἰδίως περιεκόσμησε τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιάτρου ὑπῆρξεν ἡ ἀμέριστος καὶ ἀνεπηρέχστος

αὐτοῦ φιlanήρωπία περὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν ἔβλεπεν ὁ Πειραιεὺς σπεύδοντα ἐν νεανικῇ προθυμίᾳ ἵνα παράσχη τὴν ἱατρικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν, διανυκτερεύοντα παρὰ τὴν κλίνην τῶν ἀρρώστων, μεταβαλλόμενον εἰς νοσοκόμον καὶ θεράποντα τῶν πασχόντων συναδέλφων του καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Καὶ διὰ τοῦτο πάνδημον ἐξεδηλώθη τὸ πένθος τοῦ ναυτικοῦ κόσμου ἐν Πειραιεὶ κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ πολυχλαύστου ἀρχιάτρου καὶ παρὰ τὰ θαλερὰ ἄνθη ἅτινα ἐπὶ τῆς σοροῦ του κατέθηκεν ἡ Α. Μ. ἡ βασίλισσα καὶ οἱ πενθοῦντες συνάδελφοί του, ἡρωμάτισαν τὸν νεκρὸν του καὶ τὰ ἀγριολούλουδα τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ, ἅτινα κατέθηκεν ἡ πενθοῦσα εὐγνωμοσύνη εἰς τὸ νεκροκράββατόν του.

Τὴν ἀπώλειαν τοῦ συμπαθοῦς ἀνδρὸς θρηνεῖ ἡ πολύτιμος σύζυγος τοῦ μεταστάντος Ἀμαλία Σωνιέρου, τὸ γένος Ἀξελοῦ, γνωστὴ διὰ τὰ φιlanθρωπικὰ αὐτῆς ἔργα καὶ αἱ ἀτυχεῖς ἀδελφαὶ τοῦ μεταστάντος μετὰ πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτόν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗΣ

ΕΞΗΚΟΝΤΑ ἔτη διαρρεύσαντα ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας καθίστων ὁσημέραι σπανίους ἐν μέσῳ ἡμῶν τοὺς ἀνδρας, οἵτινες νέοι σφριγῶντες κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, εἶδον λευκαυμένους τὰς τρίχας αὐτῶν ἐν ταῖς προσπάθειαις καὶ τοῖς ἀγῶσι πρὸς καθιέρωσιν καὶ παγίωσιν τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεσιῶν. Ὅσῳ παρήρχοντο οἱ ἐνιαυτοί, ὁ θερισμὸς ἐγένετο μείζων καὶ ἀραιότεραι αἱ ταξεῖς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα ἡριθμοῦντο ἐπὶ τῶν δακτύλων οἱ ἀπομένοντες ἀντιπρόσωποι τῆς ἀποικομένης αὐτῆς γενεᾶς.

Αἱ πρῶται τοῦ ἀπιόντος Μαρτίου ἡμέραι εἶδον ἐκλείποντα τὸν Νικόλαον Καλλισπέρην ἕνα τῶν τελευταίων ἐπιζησάντων τῆς ἐνδόξου γενεᾶς τοῦ 21. Ὁ Καλλισπέρης εἶχε χρηματίσει δικαστῆς ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, καὶ ἐπὶ μίαν ἄλλην Νομάρχης, διοικήσας τοὺς πλείστους Νομοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἥτις τότε οὔτε τὸ Ἰόνιον ἔτι περιελάμβανε πέλαγος, οὔτε τὴν Θεσσαλίαν. Εἶχεν ἐκλεγῆ ἀντιπρόσωπος τῶν Σποράδων νήσων εἰς τὰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας πρωθυπουργίας τοῦ Βούλγαρη εἶχε κληθῆ εἰς ἀνώτατον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης λειτουργήμα. Εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος εἰς τὴν Ἡπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 καὶ τὰ ὑπομνήματά του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ ἀτυχοῦς τούτου κινήματος ἀποτελοῦσι τὰς μόνας πηγὰς τῶν σελίδων τούτων τῆς

Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ὑπῆρξεν ὁ στενότερος φίλος τῆς Βαυαρικῆς Δυναστείας καὶ ἀπὸ τοῦ 1847 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττου ὁ πιστότερος τοῦ βασιλέως Ὅθωνος σύμβουλος. Ἀφ' οὗτο ὁμοῦς ἀνεφύη τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς καὶ ἡ βασιτεία εἶχεν ὑπερμέτρως ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀναμιχθῆ, ὁ Καλλισπέρης ἐγένετο συνωμότης καὶ ἐκ τῶν πρωτοεργῶν μάλιστα τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Καὶ ὡς δικηγόρος δὲ εἶχεν εὐδοκίμησει ἐν χρόνοις προγενεστέροις διὰ τῆς ευγλωττίας καὶ τῶν περὶ τὸ δίκαιον γνώσεών του, ἀπὸ δὲ τοῦ 1840 καὶ ἐντεῦθεν εἶχε συμμετάσχει τῆς Συντάξεως τῶν πρώτων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος τίτλος του, ὁ ὕψ' ὃν εἶχε γίνεαι γνωστὸς τῷ Πανελληνίῳ, εἶνε ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἐπιστήμιος φίλος καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς — μετ' ἀπολύτου ὀλικῆς αὐταπαρνήσεως — τοῦ Κωλέττου, ὅστις ἐν Σάμῳ ἰδὼν αὐτόν, παρέλαβεν ἐν τῇ Διοικήσει τῆς νήσου, ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ἐκ Παρισίων, ὅθι εἶχεν ἀποσταλῆ πρεσβευτής, προσφκειώθη καὶ ἐμύησεν εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἰδέαν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ὁ μεγαλεπήβολος ἐκεῖνος πολιτικὸς εἶχε στρέψει πᾶσαν τὴν προσοχὴν εἰς τὰς προσπάθειάς.

Δι' ὅλης τῆς πρωτοπουργίας τοῦ περιουστάτου ἀνδρός, ὃν ἐθαύμαζον οἱ Θιέρσοι καὶ οἱ Γκιζῶτοι καὶ ὃν ἐτίμα δι' ἰδιαίτερας ὅλης φιλίας ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος, ὁ Καλλισπέρης ἦν ὁ μόνος ἐξ ἀπορρήτων, ὁ εἰλικρινὴς σύμβουλος, ὁ ἀκάματος συνεργάτης, τὸ στήριγμα τῆς πολιτικῆς του. Ἡ ὀξύνοια, ἡ πειθὴ, τὸ μετρίχιον καὶ ἡ λαιπὴ ἱκανότης τοῦ Καλλισπέρη εἶχον ἀναδείξει αὐτὸν τὸν μόνον δυνάμενον νὰ βαστάξῃ τὸ μέγα βάρος, — διότι ἐπεχείρησαν, ὀρεγόμενοι τῆς ἐντεῦθεν τιμῆς καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι ἐπιστήμονες, ἀλλ' ἀπέκαμον καὶ ἀπῆλθον συντετριμμένοι — τῆς ἰδιαίτερας τοῦ Κωλέττου ἀλληλογραφίας μὲ πλήρη ἐξουσίαν ν' ἀνοίγῃ πᾶν γράμμα ἐπιγραφόμενον πρὸς ἐκεῖνον, ἐνεργῇ δὲ καὶ ἐπιστέλλῃ κατ' ἰδίαν κρίσιν αὐτοῦ καὶ ἐκτίμτησιν. Πᾶσαι περὶ πλέον αἱ ἀπαιτήσεις τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βουλευτῶν εἶνε ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν Καλλισπέρην, ὅστις αὐτῶ ἀξιόλογον ἐξήσκει ἐπίρροήν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπὶ τῶν τραχέων πολιτευτῶν, οἵτινες μόλις εἶχον καταθέσει τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ αἵματος νωπὴν ἔτι σπάθην των, ἵνα εἰσέλθωσιν ἐντὸς Κοινοβουλευτικοῦ περιβάλλου, μετασχηματιζόμενοι αὐτῶ ἀπὸ ὀπλαρχηγῶν εἰς πολιτευτὰς ἐκ τοῦ παραχεῖμα. Οὕτω δὲ ἐνῶ ὁ Κωλέττης προσήλου τὸ ὄμμα πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολήν, ἀσχολούμενος κατὰ προτίμησιν περὶ τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ἔθνους πολιτικὴν, ὁ Καλλισπέρης ἐγένετο ὁ μοχλὸς τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τοῦ πολιτικῆς.

Κακῇ τῆς Ἑλλάδος μοίρᾳ σὺν τῇ ἀλλαγῇ τῶν προσώπων ἠλλάξεν ἡ πολιτική, ἠλλαξαν καὶ τὰ πράγματα. Ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εὐγενῶν προγραμμάτων μετέπεσον εἰς τὴν πεζὴν καὶ χαμαίζηλον πολιτικὴν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων καὶ τῶν προσώπων. Οὕτω δὲ ὁ Καλλισπέρης μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον εὐρέθη ἐν μέσῳ λεγομένων πολιτικῶν, ὧν δὲν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ οὔτε τὴν διάλεκτον οὔτε τὰς πράξεις, ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι συνεβίβάζοντο πρὸς αὐτόν, ὃν ἐθεώρουν ἴσως ὀπισθοδρομικὸν καὶ παραδοξολόγον. Καὶ ἰδοὺ πῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Νικόλαος Καλλισπέρης εἶχεν ἀποχωρήσει τοῦ δημοσίου βίου· ἀλλ' εὗρε τερπνὴν μετ' οὐ ποῦ ἐνασχόλησιν. ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του καὶ τῶν δύο αὐτοῦ θυγατέρων, οὓς ἀπὸ ἐπτά περίπου ἑτῶν παρὰ τὸ βαθὺ γῆρας καὶ τοὺς μετρίους του πόρους συνετήρει ἐν Παρισίοις χάριν τελειωτέρων σπουδῶν, τοῦ μὲν υἱοῦ ἀσχολουμένου περὶ τὰς Νομικὰς καὶ Πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἐκ δὲ τῶν θυγατέρων, τῇς μὲν πρώτης σπουδασάσης φιλολογίαν, τῆς νεωτέρας δὲ Μουσικῇν.

Παρὰ τὰ 85 ἔτη, ἅτινα ἐβίβασταζεν εὐθύμως μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν ἐπὶ τῶν στερρῶν ὤμων του, ὁ νοὺς αὐτοῦ ἦν διαυγής, ὡς ἡ διάνοια ἀκμαίου ἀνδρός, ἡ συνομιλία του λίαν διδασκτική καὶ ἐκ τῶν μάλιστα εὐχαρίστων, ἰδίως, ὅτε προελάλουν οὗτον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μακρυνῶν ἀναμνήσεων. Γενόμενος ὁ στενὸς φίλος καὶ ὁ σύντροφος τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι κατέλιπον τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ὁ Καλλισπέρης εἶχεν ἀπομείνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μοναδικὴ τούτων ἐνσάρκωσις. Καὶ αἱ διηγήσεις αὐτοῦ ἦσαν αὐτὴ ἡ ἀμερόληπτος Ἱστορία ζωῶν καὶ λαλοῦσα διὰ τοῦ στόματός του. Ἀλλ' ἤδη ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ χρηστὸς οὗτος πολίτης, ἀφοῦ διεβίωσεν ὡς ἐνάρετος Ἕλλην, ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς δίκαιος, καὶ ἡ γλῶττα αὐτοῦ ἐσιγήσῃ. Μετ' αὐτοῦ ἐκλείπει ὁ ἔσχατος σύνδεσμος ὅχι δύο ἀλλὰ τριῶν γενεῶν, διότι ἐγένετο ὄντως σύγχρονος τριῶν διαδοχικῶν γενεῶν. Ὑπῆρξεν ὁ εὐνοούμενος τοῦ Καποδιστρίου, ὁ συνεργάτης τοῦ Κωλέττου καὶ ὁ προλεάνας τοῦ Βούλγαρη, ὡς ἀπορρέει ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀλληλογραφίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἐάν ποτε δημοσιευθῶσι τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Καλλισπέρη καὶ ἡ ἀλληλογραφία του μετὰ τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῶν τριῶν αὐτῶν γενεῶν, θὰ χυθῇ πολὺ φῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Νέας Ἑλλάδος.